

Mreža Alpe Jadran - MAJ

Od kod prihajamo?

Zgodovinski oris regije Alpe Jadran

Jezikovna karta monarhije do 1918

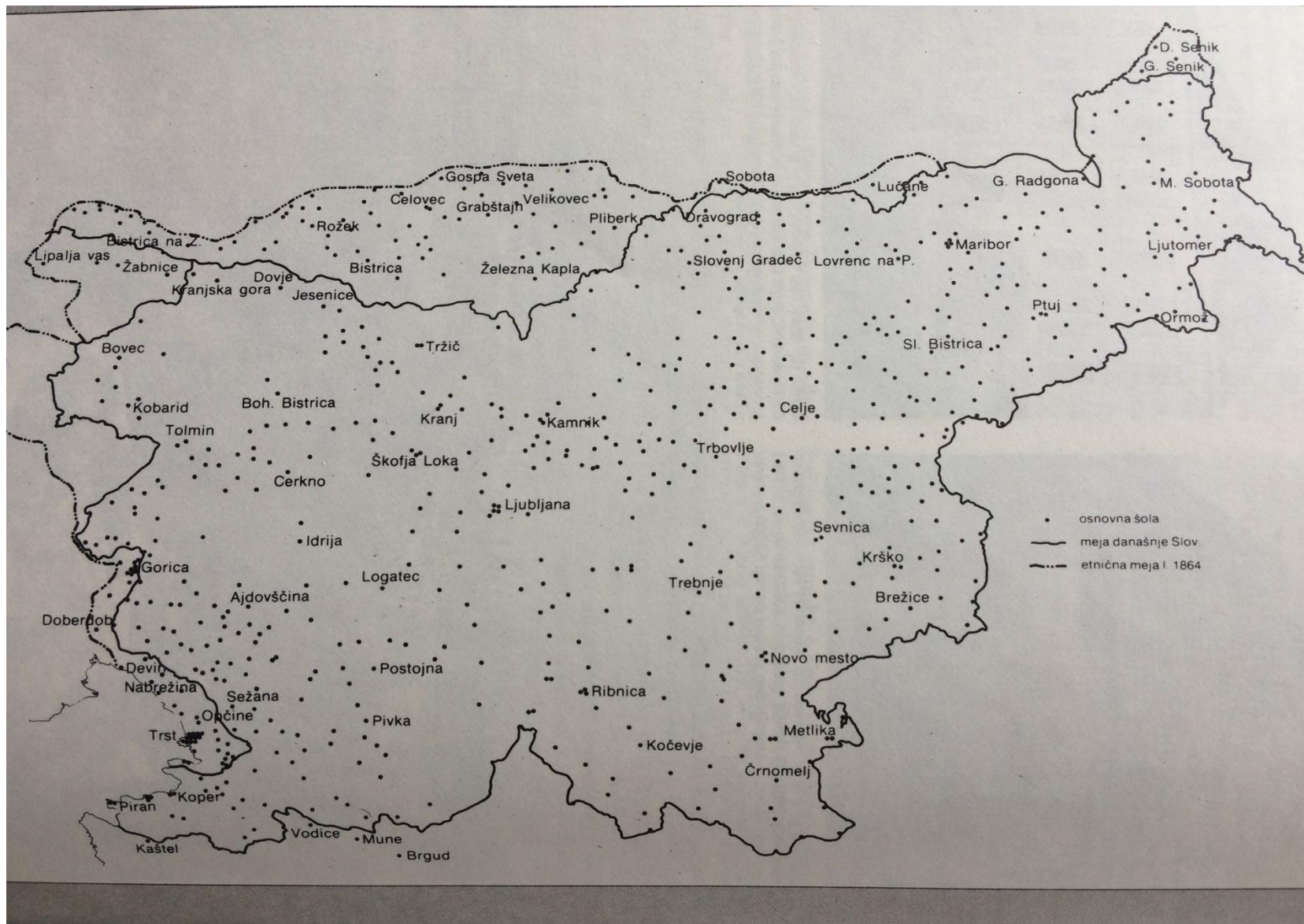
Slovensko ozemlje sredi 19. stoletja

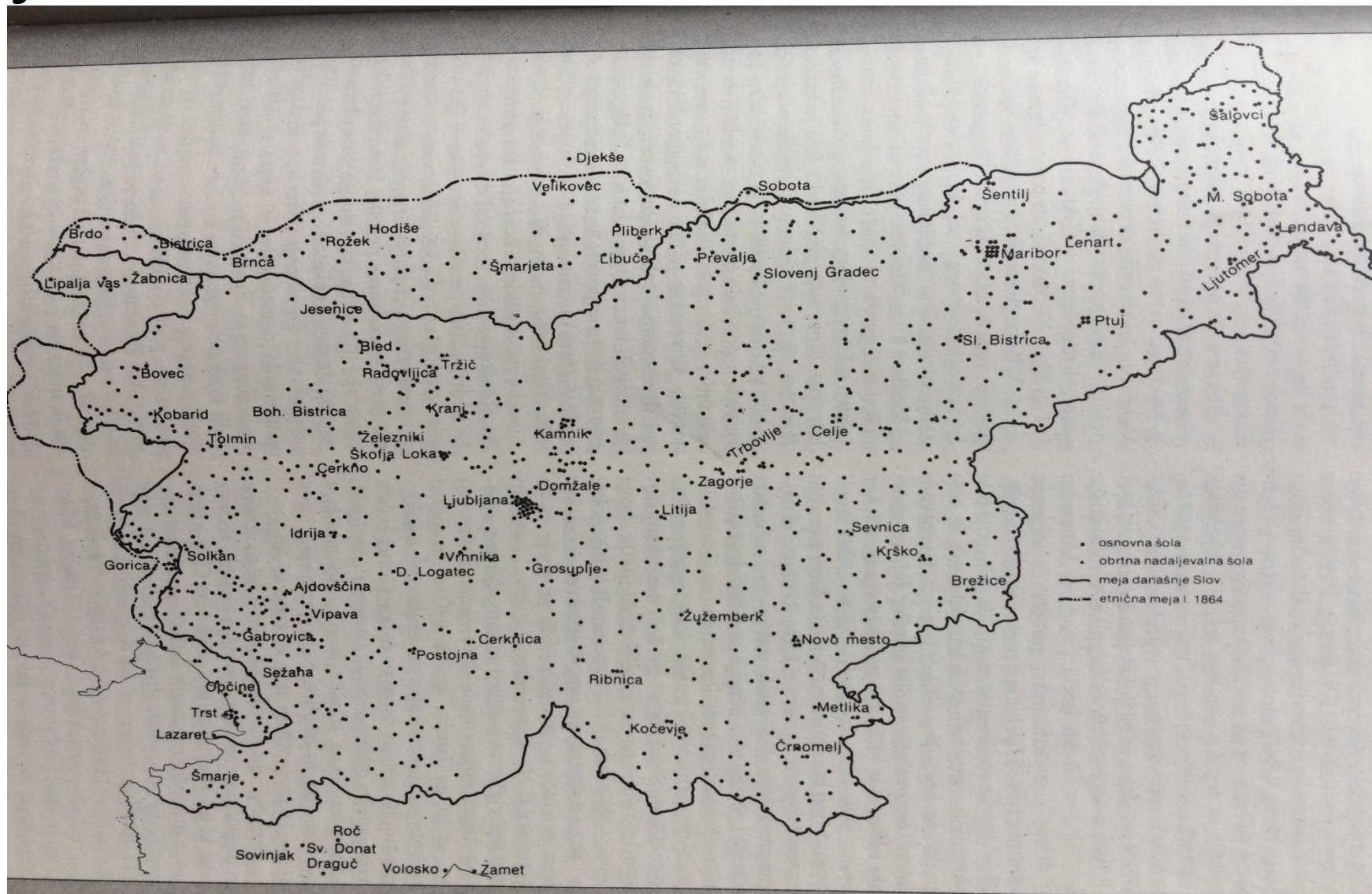
Slovenske dežele 1853 (P. Kozler)

Stanje šolstva 1864

Stanje šolstva 1914-15

Slovenščina – enakopravna v šolstvu v 19. stoletju?

- Boj za enakopravnost slovenščine v šolstvu je opazati v vseh krajih.
- Na Kranjskem so bile osnovne šole vse slovenske.
- Na Štajerskem je bilo slabše. V mestih so bile nemške šole.
- Na Koroškem so bile samo 3 šole slovenske. Ostale so bile utrakvistične. Edino katekizem je bil slovenski.
- Na Primorskem je bilo slovensko šolstvo dobro razvito.
- V Trstu in Gorici upor proti javnim slovenskim šolam.
- V Prekmurju in Beneški Sloveniji ni bilo slovenskih šol.
- Te razlike so kažejo tudi v nepismenosti slovenskega prebivalstva – na Koroškem 23%, v Trstu 11%, Gorici 13%.

Štetja prebivalstva na Koroškem 1910

Evropa pred 1. svetovno vojno

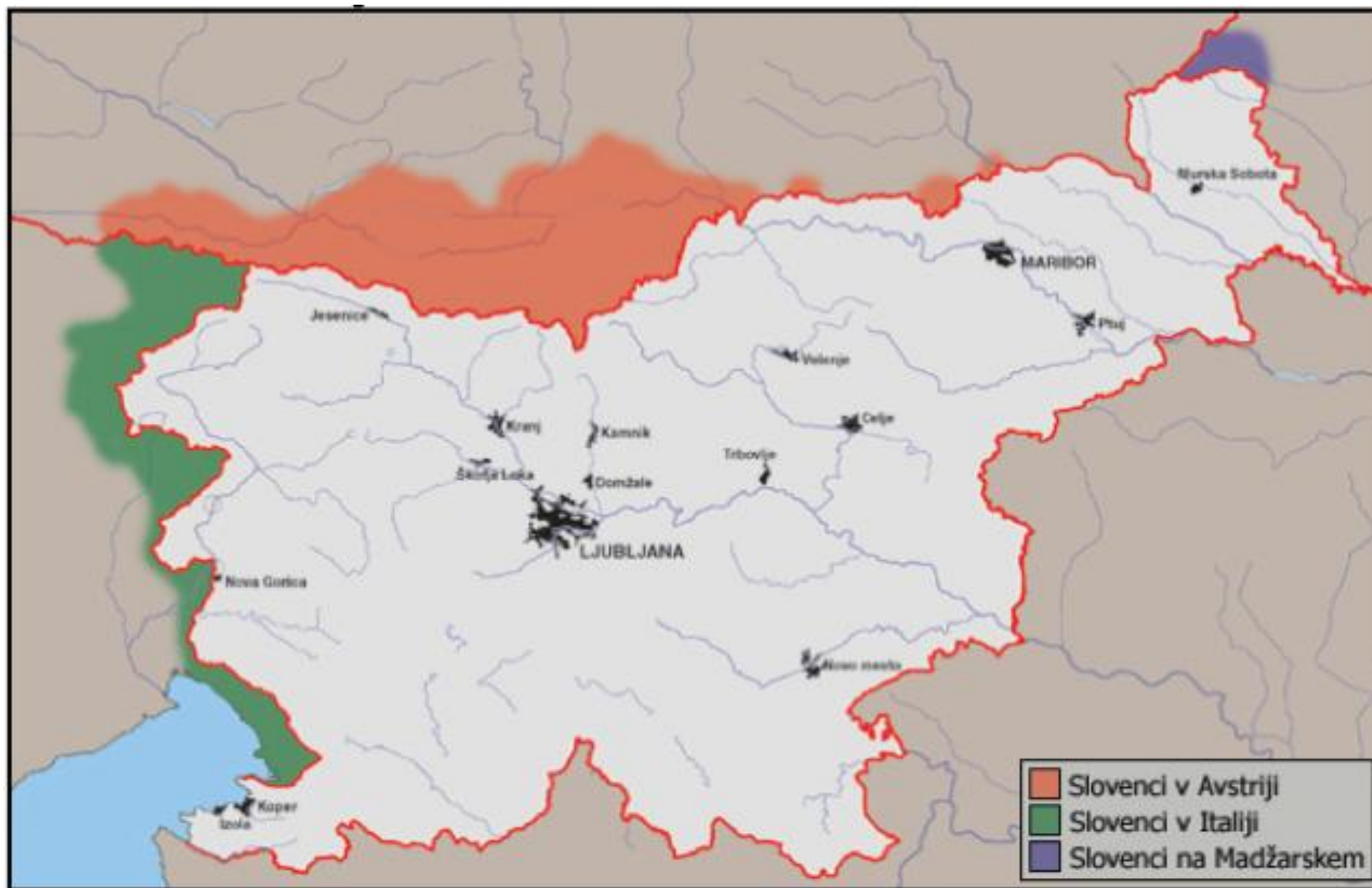
Nastanek nacionalnih držav po 1. sv. vojni

Razpad monarhije 1918

- Razpad monarhije je obenem tudi razpad skupnega jezikovnega prostora.
- Nastanek novih nacionalnih držav z manjšinami.
- Slovensko ozemlje razpade na Avstrijo, Italijo, Ogrsko in Jugoslavijo.
- Približno 400.000 Slovencev zunaj Jugoslavije (največ v Italiji)
- Nacionalne države uveljajo svoj nacionalni interes in vsiljujejo svojo nacionalno identiteto.
- Nacionalne države demonstrirajo svojo moč in oblast ob obmejnih krajih (s kasarnami, šolami, uradniki, podjetji).
- Državni jezik pomemben faktor asimilacije.
- Za nastale manjšine ni prostora. Njihov interes je brezpomemben.

Slovenske manjšine po 1920

Situacija manjšin po 1920

- Situacija slovenskih manjšin je deloma podobna.
- Porabski Slovenci so zaprti v trikotnik med Avstrijo in Jugoslavijo.
- Mussolinijeva vlada (1922) pomeni za Slovence nasilno in načrtno asimiliranje; prepoved slovenskih šol, slovenskega jezika v javnosti, časopisov. Približno 50.000 Slovenci zbeži v Jugoslavijo. Naselitev Italijanov.
- V Avstriji pravtako načrtna asimilacija. Naselitev nemških podjetij. Velik del slovenske inteligence zbeži v Jugoslavijo. Prepoved izobrazbe za slovenske učitelje in prepoved opravljanja poklica za slovensko inteligenco.

Kraji oz. vasi porabskih Slovencev

Premikanje meja v prostoru Alpe-Jadran v 20. stoletju

Premikanje meja in konsekvence

- Vsaka nova meja je pomenila ponovno razmejitev jezikovno etničnega prostora.
- Meje so ustvarile zaprtost prostora in s tem okrnile osebne, jezikovne, kulturne in gospodarske kontakte.
- Meje po 2. svetovni vojni so prinesle „hladno vojno“ med Zahodom in Vzhodom in s tem razdelile tudi manjšine na dva ideološka bloka.
- Meje so za manjšine postale „neprehodne“ in „mrtve“.
- Posledice „mrtve meje“ so daljnoročno vodile v odseljevanje iz obmejnih prostorov in s tem v razpuščanje celih vasi (primeri iz Beneške Slovenije, Koroške, Porabja)

Robidišče in Šmartno – dva primera

Vas Robidišče na slovensko italijanski meji

Utrinka iz Robidišča

Robidišče – najzahodnejša slovenska vas

- 1815 in 1866 monarhija; od 1866 Italijanska kraljevina.
- Meja 1947 → odsekala kraj od matične pokrajine Beneške Slovenije.
- Strogo zavarovana meja → odseljevanje.
- 1948 odide v eni sami noči 1948 nad 50 mladih „s trebuhom za kruhom“ prek meje v Italijo.
- Potres 1976 je poškodoval velik del vaškega jedra. Nič obnavljanja.
- 1910 živelo 230 ljudi; 1991 samo več 19; 2000 še osem; danes 9 oseb.
- Robidišče se danes skuša spet turistično oživeti.
- Vas, ki se podira sama vase in je polna nostalgije.
- Napis: „Le kam ste vsi odšli?“

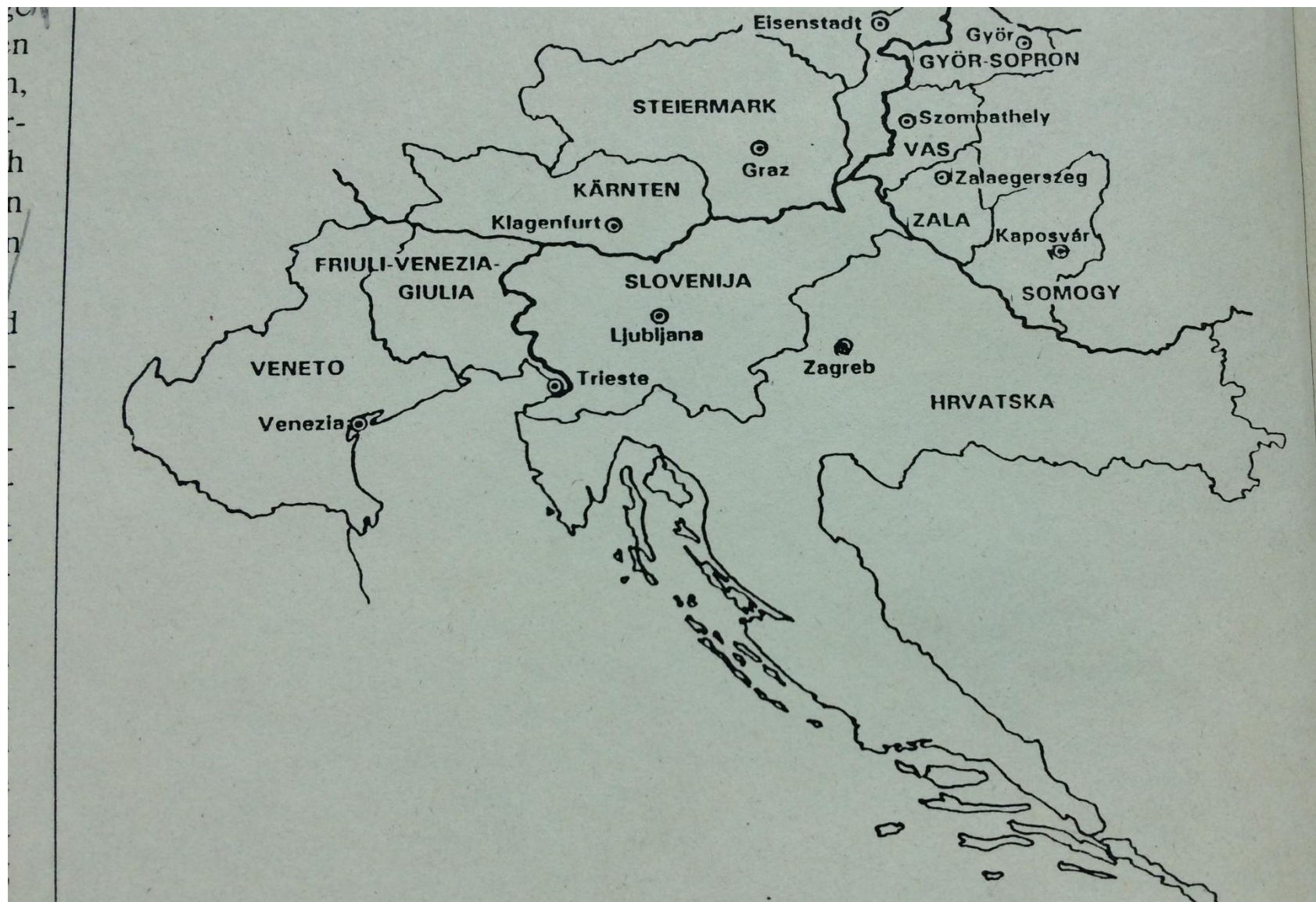
Utrinka iz Brde – Šmartno in Kazana

Šmartno – danes kraj s perspektivo

- Goriška Brda nekoč pod Habsburžani in goriškimi grofi.
- Po 2. svetovni vojni so Goriška Brda postala del Jugoslavije.
- Meja z Italijo prekine sodelovanje in sobivanje z Furlanijo.
- Povezovanje z lastno državo dolgo samo preko zavarovanega koridorja.
- Ljudje se odseljuje.
- Potres 1976 poruši velik del Šmartna. Šmartno naj bi se zravnilo.
- Ljudje se uprejo in se samoiniciativno odločijo za restavriranje kraja.
- Šmartno je danes skoraj v celoti obnovljeno in revitalizirano.
- Dober primer ohranjanja kraja in razvijanja novih perspektiv.

Prostor Alpe-Jadran

Delovna skupnost Alpe-Jadran

Arbeitsgemeinschaft Alpen-Adria

- Ustanovljena leta 1978 v Benetkah kot delovna skupnost dežel in regij
- Manjšinam teh regij dobijo vlogo sporazumevanja in sodelovanja
- Mednarodna organizacija za kulturno, politično in gospodarsko sodelovanje sosednjih držav Alp in Jadrana
- 11 regij:
 - *Avstrija*: Gradiščanska, Koroška, Zgornja Avstrija in Štajerska
 - *Italija*: Regije Lombardija, Veneto, Furlanija-Juljska krajina
 - *Madžarska*: županiji Baranja in Vas
 - Slovenija in Hrvaška
- Medtem nastalo več strokovnih publikacij, dokumentacij; npr. o manjšinah. Sedež skupnosti v Celovcu.
- 2008 se je delovanje razširilo na Panonijo.

Rektorska konferenca Alpe-Jadran

- Vključuje 36 univerz
- Sodelovanje univerz na znanstvenem, umetniškem, strokovnem, izobraževalnem in tehnološkem področju (npr. Poletna šola v Bovcu od leta 1994)
- Rektorska konferenca je bila ustanovljena leta 1979 na pobudo Univerze v Celovcu
- Od leta 2007/08 ima Univerza v Celovcu predsedstvo
- V zadnjih letih intenziviranje sodelovanja z Južnim Tirolom, Venetom, Furlanijo-Julijsko krajino, Slovenijo, Srbijo in Madžarsko

Hvala lepa za pozornost.